

NOTES BIBLIOGRÀFIQUES

Fitxa bibliogràfica

MARTÍN PASCUAL, Manel.

El Rec Comtal (1822-1879). La lluita per l'aigua a la Barcelona del segle XIX.

Edició a càrrec de la Fundació Salvador Vives i Casajuana amb el suport de la Diputació de Barcelona

Editor. Editorial Rafael Dalmau

Barcelona, 1999

229 pàgines

Plànols, il·lustracions i apèndix documental.

25 x 15 cm.

Accèssit XX Premi Carreras Candi (1997).

Comentari

L'any 1984, el periodista Andreu Avelí Artís "Sempronio" escrivia : *"Deu fer uns vint-i-cinc o trenta anys, la notícia d'una riuada em va menar-me a Sant Andreu de Palomar. La inundació era petita, però insòlita, inesperada. S'havia desbordat el Rec Comtal, canal d'aigua del qual els barcelonins tenien la més lleugera i vaga de les idees, puix que ja feia qui sap el temps que el donaven per mort i literalment enterrat. Malgrat que el seu nom, sota diverses formes, perdurés abundantment en el nomenclàtor dels carrers."* Aquest desconeixement, lògic per la manca d'elements en la geografia urbana que situessin el Rec Comtal, amagava sota la memòria col·lectiva de bastants barcelonins que aquella sèquia havia estat una infraestructura cabdal per la ciutat.

Deu anys més tard, el 1994, Manel Martín Pascual, Llicenciat en Geografia i Història per la Universitat Autònoma de Barcelona, professor de Secundària, Vocal de la Junta del Centre d'Estudis Ignasi Iglésias i membre fundador del Grup d'Història Nou Barris-Can Basté, culminava un treball d'investigació històrica sobre el Rec Comtal. Aquest li va servir per obtenir un Master en Història Contemporània per la UAB i, també, per tancar la porta al desconeixement que sobre el Rec Comtal havia existit fins aleshores.

Era un treball que el presentava en societat com un investigador solvent, eficaç i extraordinàriament metòdic, tal com els anys m'han permès constatar, a través dels seus articles i la coneixença personal.

Manel Martín va ser el primer que, de forma científica i amb la perspectiva de treure veritable suc a les fonts primàries, es va capbussar en el fons de la Junta de Regants del Rec Comtal. Aquest fons va anar a parar a l'Arxiu Històric-Municipal de Sant Andreu per les excel·lents gestions de Martí Pous. Ja aquest, amb Joan J. Busqueta, Elisabet Huntingford, Àngels Solà i un destacat reguitzell de col·laboradors, van encetar entre el maig i el juliol de 1987 una primera aproximació a aquesta sèquia mitjançant l'exposició "A l'entorn del Rec Comtal". Els mateixos objectius d'aquesta exposició ja apuntaven que aquesta sèquia havia estat una part integrant de la història de Barcelona i del seu Pla des del segle X, època de la seva creació, fins gairebé els nostres dies.

Una importància que ha estat justament valorada, juntament amb la qualitat de la investigació, pel jurat del XX Premi Carreras Candi que ha concedit l'accèssit al treball de Manel Martín. Aquest Premi va ser el detonant de la necessitat de publicar el llibre que aquí presentem. Una necessitat palpable per la gran quantitat de consultes que una còpia del seu treball final de Master ha tingut des del moment que va ser dipositat a l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu per a la seva consulta.

A nivell historiogràfic, la publicació ha de cobrir el buit, com el mateix autor apunta, en l'estudi de les infraestructures hídriques de la ciutat. Un treball que passa, també, a formar part d'altres investigacions que sobre les anomenades infraestructures o xarxes tècniques s'han publicat en els darrers anys com els de la geògrafa Mercedes Arroyo sobre el gas, el del enginyer Joan Carles Alayo sobre les xarxes elèctriques, el de l'equip coordinat pel Catedràtic de Geografia Humana de la Universitat de Barcelona, Horacio Capel, sobre la FECSA i el de la historiadora Gemma Garcia i Fuertes sobre l'abastament d'aigua a Barcelona en el segle XVIII.

Destaca el tractament global sobre la sèquia que l'autor planteja, lluny, encara que integrant, les dues tendències que en aquesta mena d'estudis s'havien plantejat fins aquest: l'abastament de les aigües "per se" i les condicions higièniques i sanitàries. Una perspectiva global que l'autor recull entre els anys 1822 i 1879 estudiant l'evolució de la Sociedad de propietarios interesados en la Acequia Condal y sus minas. És un moment històric que va des de la despatrimonialització de la sèquia, que passa de mans de la Batllia General de Catalunya, dependent del rei, a mans de la Societat de propietaris, entre aquests l'Ajuntament de Barcelona, fins el 1879. En aquest any l'Ajuntament, usuari i propietari en igualtat jurídica amb els altres de la sèquia, obté noves captacions i arraona les aigües que portava el Rec, captades a la mina de Montcada, en un segon terme. Es posa així fi a una aferrissada lluita per obtenir major control sobre la sèquia. És un període que agafa la màxima utilització de les aigües del Rec per a la Ciutat i el Pla. Tambè permet esbrinar aspectes enormement atractius, que són inspiració de noves línies de recerca com ara les explotacions agràries relacionades amb el regatge a tota la zona nord i nord-oest del pla de Barcelona i la importància en la localització industrial del Rec Comtal en l'antic terme de Sant Martí de Provençals o en la Ciutat mateixa. Altres línies són les estratègies en la construcció de l'Eixample barceloní o l'estudi sociològic dels propietaris del Rec i les pautes d'inversió econòmica seguides per molts d'ells.

En definitiva, una reflexió sobre el funcionament d'una xarxa tècnica com la de l'aigua i l'exemple del Rec Comtal ens permet albirar alguns futurs processos i problemes que han de venir, ara que ja hem de parlar de les noves xarxes tècniques basades en les telecomunicacions que revolucionaran, ja ho estan fent, el nostre teixit urbà i les nostres necessitats socials i econòmiques.

Fitxa bibliogràfica

FIGUERAS i GASET, ANTON

"Els Padres" Espurnes d' història del Col·legi Jesús, Maria i Josep.

Edició a càrrec Fills de la Sagrada Família, Jesús, Maria i Josep.

Barcelona, 1996

208 pàgines.

Il·lustracions.

21 x 10 centímetres.

Comentari

El llibre que a continuació us presentem és una aportació, amb voluntat de ser modesta i sense pretensions historiogràfiques, al coneixement del món escolar de Sant Andreu. Es tracta del relat de les vivències d'un alumne, l'autor Anton Figueras i Gaset, del col·legi Jesús Maria i Josep des de 1923 fins a la celebració del centenari de l'escola.

Vivències que, en la seva part principal, ens traslladen als paisatges coneguts per tots els que han estat alumnes dels Padres i als de molts veïns de Sant Andreu i la Sagrera. Són paisatges com els del famós pati anomenat La Sibèria o els de les mirades més o menys fugisseres a través d'un reixa verda als partits d'hoquei patins, l'esport estrella del col·legi. Paisatges amb escenes com els col·lapses humans que cada tarda es produïan al carrer Sant Sebastià a la sortida dels nois de l'escola.

Les espurnes, que l'autor apunta en el títol, són, mitjançant aquests paisatges, les que ens mostren el trànsit de la vida quotidiana d'un col·legi religiós per la Dictadura de Primo de Ribera, la República, la Guerra Civil, la dura Postguerra i les obertures del II Concili Vaticà. Són els paisatges i les mirades d'aquell que parla amb coneixement de causa i amb respecte envers el proïsme. Un coneixement que li ve donat per haver estat alumne i més tard part activa com ex-alumne i membre de la Congregació Mariana Post-escolar.

La lectura del llibre, força agradable, permet reflexionar i buscar els nostres propis paisatges en l'enyorança de les nostres vivències escolars. El llibre, ja ho hem dit, s'allunya de qual-sevol canal historiogràfic sobre el món escolar del Districte i de la Ciutat. Algú haurà d'encetar aquests canals ara que alguns col·legis, més dels que sembla, compleixen aniversaris com el centenari del Col·legi Nostra Senyora dels Àngels a La Sagrera, les bodes de diamant del col·legi Ramon Llull de Navas, ambdós el 1997, o el centenari del Jesús, Maria i Josep. Són esdeveniments que ens recorden allò que el gran pedagog Alexandre Galí ens va fer veure amb la seva intensa tasca bibliogràfica: l'aportació de l'Església a l'ensenyament a Catalunya i a l'educació dels seus ciutadans. Aquesta omple prou pàgines de la nostra història com per no poder ser passada per alt de cap manera. El llibre d'Anton Figueras Gaset és una bona mostra.